

Світлана ГРИЩЕНКО, Ірина БУЖИНА, Світлана ЛИСЮК

Svitlana HRYSHCHENKO, Irina BUZHINA, Svitlana LYSYUK

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ENSURING THE IMPLEMENTATION OF EXTRACURRICULAR EDUCATION

У статті розглянуто соціально-виховну діяльність як різновид соціально-педагогічної діяльності, який здійснюється у закладах позашкільної освіти. Доведено, що основними поняттями соціально-виховної діяльності є: 1) соціальне виховання (частина виховної діяльності, результатом якої є формування соціальності, як здатності людини до взаємодії із навколишнім соціальним світом); 2) соціальне навчання – процес, результатом якого є розвиток знань, вмінь та навичок розвитку соціальності за допомогою організації спілкування між учасниками соціально-педагогічного процесу; 3) соціальна освіта (поєднання соціального виховання та соціального навчання). Визначено, що фахівець з соціально-виховних відносин з дітьми та молоддю – це рушійна сила соціально-виховної діяльності.

Мета статті – проаналізувати процес забезпечення реалізації позашкільної освіти.

Визначено, що заклад позашкільної освіти є відкритою соціально-педагогічною системою. Висвітлено, що суб'єктами соціально-виховної діяльності є: соціальні педагоги, соціальні працівники, психологи, фахівці з соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю, волонтери. Об'єктами соціально-виховної діяльності є: діти, молодь, особи зрілого віку, особи похилого віку; індивідуальна або групова робота.

Висновки. Отже, забезпечення реалізації позашкільної освіти залежить від цілеспрямованого самокерованого розвитку закладу позашкільної освіти відповідно до потреб особистості і замовників на якісну позашкільну освіту. Закладу позашкільної освіти необхідно мати змогу перебудовуватися на новий рівень (організаційний, технологічний та інші) розвитку. Забезпечення реалізації позашкільної освіти за основними напрямками, функціонування різних типів закладів позашкільної освіти, гуртків, груп та інших творчих об'єднань за профілями діяльності та створення умов для постійного оновлення змісту позашкільної освіти, перетворює позашкільну освіту на рушійну силу впровадження інновацій та розвиток економіки знань учнівської молоді.

Ключові слова: позашкільна освіта, заклади позашкільної освіти, суб'єкти соціально-виховної діяльності, об'єкти соціально-виховної діяльності, діти, молодь.

The article considers social educational activity as a kind of social pedagogical activity carried out in out-of-school educational institutions. It is proved that the basic concepts of social educational activity are: 1) social education (part of educational activity, the result of which is the formation of sociality as a person's ability to interact with the surrounding social world); 2) social learning - a process that results in the development of knowledge, skills and abilities of social development through the organization of communication between participants in the socio-pedagogical process; 3) social education (combination of social education and social

learning). It is determined that a specialist in social educational relations with children and youth is the driving force of social educational activities.

The purpose of the article is to analyze the process of ensuring the implementation of extracurricular education.

It is determined that the institution of out-of-school education is an open social pedagogical system. It is highlighted that the subjects of social and educational activities are: social educators, social workers, psychologists, specialists in social educational work with children and youth, volunteers. Objects of social educational activity are: children, youth, adults, the elderly; individual or group work.

Conclusions. Thus, ensuring the implementation of out-of-school education depends on the purposeful self-managed development of out-of-school education institutions in accordance with the needs of individuals and customers for quality out-of-school education. Extracurricular education institutions need to be able to rebuild to a new level (organizational, technological and other) development. Ensuring the implementation of extracurricular education in the main areas, the functioning of various types of extracurricular educational institutions, clubs and other creative associations by activity and creating conditions for continuous updating of extracurricular education, turns extracurricular education into a driving force for innovation and knowledge economy young people.

Key words: out-of-school education, out-of-school education institutions, subjects of social educational activity, objects of social educational activity, children, youth.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Вітчизняний освітній простір має потребу в переході позашкільної освіти на новий тип гуманістично-інноваційної освіти. Одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти є розвиток позашкільної освіти (Про Національну доктрину розвитку освіти, 2002). Науковці зауважують, що формування покоління молоді, яка матиме необхідні знання, навички і ключові компетентності для інтеграції в сучасне суспільство на різних рівнях його розвитку, буде конкурентним і мобільним на ринку праці та буде здатним до навчання впродовж життя. Заклади позашкільної освіти є соціально-виховними установами, що разом із закладами загальної середньої освіти мають можливість сформувати ключові компетентності учнівської молоді.

Соціально-виховна діяльність – різновид соціально-педагогічної діяльності, який здійснюється у певній соціальній інституції та який спрямований на точно визначений об'єкт впливу; засіб реалізації соціальної політики, як соціальний локатор, який визначає наслідки соціальної політики.

Основні характеристики соціально-виховної діяльності: розвивається як суспільно-необхідний вид діяльності; ґрунтується на культурі розуміння; важливе значення мають потреби людини, вміння співчувати, рефлексія; вміння створювати (проектувати) «позитивний» проект

майбутнього людини); має гуманістичний характер; ґрунтується на спадщині соціальних педагогів минулого; є тривалим процесом, тому має певні групи операцій (організаційно-педагогічні, технологічні), що поступово наближають її до результату.

Основними поняттями соціально-виховної діяльності є: 1) соціальне виховання (частина виховної діяльності, результатом якої є формування соціальності, як здатності людини до взаємодії із навколишнім соціальним світом); 2) соціальне навчання – процес, результатом якого є розвиток знань, вмінь та навичок розвитку соціальності за допомогою організації спілкування між учасниками соціально-педагогічного процесу; 3) соціальна освіта (СВ + СН = результат – рівень розвитку соціальності індивіда чи групи, тобто соціальне орієнтування і функціонування особистості). Фахівець з соціально-виховних відносин з дітьми та молоддю – це рушійна сила соціально-виховної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема забезпечення реалізації позашкільної освіти різного спрямування натеper досліджувалася в наукових розвідках вітчизняних вчених: Л. Калініна, І. Мосякова, Г. Шевченко та інші. В нашому дослідженні спираємося на документи нормативно-правової бази України щодо позашкільної освіти (Калініна, 2012; Мосякова, 2020; Шевченко, 2017).

Виділення раніше не вирішених частин проблеми. Маємо констатувати, що натеper немає комплексного дослідження основних понять соціально-виховної діяльності – соціального виховання, соціального навчання (на прикладі роботи мистецьких та музичних шкіл) та соціальної освіти.

Мета статті – проаналізувати процес забезпечення реалізації позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Заклад позашкільної освіти – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту та організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань та стану здоров'я вихованців, учнів і слухачів.

До позашкільних установ належать: палаци (будинки) школярів, центри дитячої та юнацької творчості, центри туризму і краєзнавства, табори відпочинку, дитячі спортивні школи, станції юних техніків, станції юних натуралістів, дитячі театри, бібліотеки, стадіони, дитячі залізничі, дитячі пароплавання, музичні школи, клубні заклади, малі академії наук.

Сьогодні заклади позашкільної освіти є широкодоступними і приваблюють тим, що зосереджують увагу не на предметі, змісті і навіть не на методах роботи, а насамперед на особистості дитини, підлітка, на їхніх потребах та інтересах.

Нормативні документи тепер надають право самостійно вирішувати подальшу

долю закладу, розробляти концепцію його діяльності, структуру, штати, номенклатуру гуртків, шкіл та інших творчих об'єднань. В Україні є багатий досвід роботи закладів позашкільної освіти, які вибороли право називатися авторськими колективами.

Заклад позашкільної освіти розглядаємо, за В. Масловим, як «відкриту соціально-педагогічну систему (Маслов, 2007; Маслов, 2014), а стратегію його розвитку, як об'єкт управління і складник регулювання взаємовідносин у цьому закладі та закладу позашкільної освіти з навколишнім середовищем, що «спирається на чітку диференціацію джерел цілісності закладу позашкільної освіти як системи; систематичне і всебічне дослідження процесів, які відбуваються в середовищі; своєчасну організацію адекватного реагування на вплив середовища, раціональну адаптацію до нових умов; усунення неконтрольованих руйнівних змін в організаційній будові закладу позашкільної освіти, через удосконалення і зміцнення загальної структури всіх внутрішніх структур, забезпечення самостійної відносної незалежності закладу позашкільної освіти як системи від середовища, підтримку у системі переваг внутрішніх зв'язків над зовнішніми; створення спільної команди професіоналів». Заклад позашкільної освіти як відкрита соціально-педагогічна система потребує окреслення засад управління та характерних особливостей закладу позашкільної освіти. Вважаємо, що саме відкритість закладів позашкільної освіти є особливо важливим для мистецьких та музичних шкіл (Мосякова, 2020: 42).

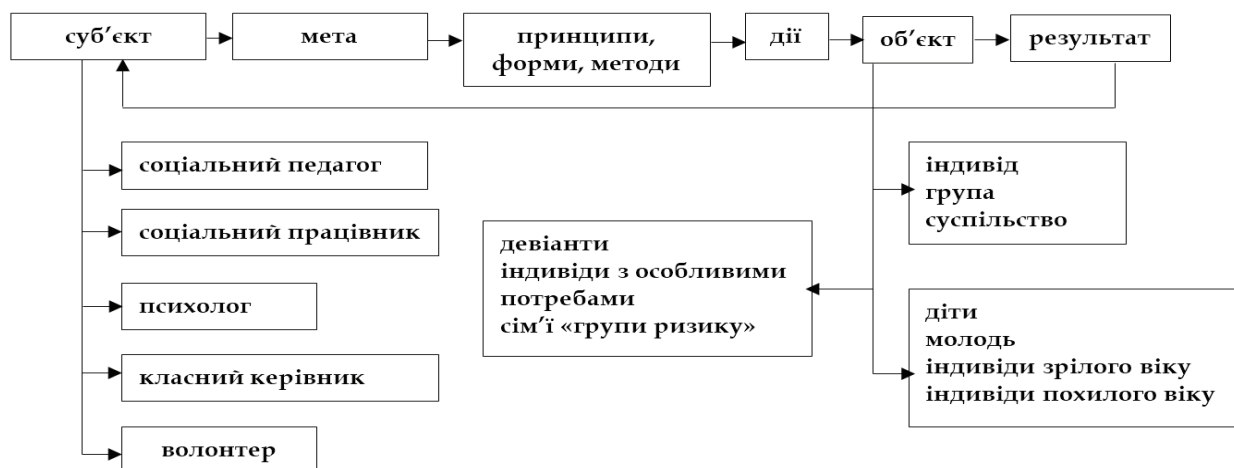

Рис. 1. Структура соціально-виховної діяльності (згідно праць В. Маслова)

Нині розширюється мережа національних художніх академій, мистецьких, музичних та шкіл науки і техніки, молодіжних комп'ютерних центрів, малих академій наук, шкіл народних ремесел, бізнесу, спорту, народознавства, інженерних наук, майбутньої професії, студій, ансамблів, комплексів, клубних об'єднань тощо. В палацах дітей та юнацтва структурно виділено цикли клубів, шкіл, студій, театрів, ансамблів. Позашкільний заклад – це не школа, тому навчання в ньому організовано не через уроки, а через упровадження гри, особливо рухливої, практичної роботи, крім того, створюються напівродинні гуртки для спілкування дітей і дорослих. Педагоги працюють не обов'язково за програмами Міністерства освіти і науки України, вони можуть розробляти і впроваджувати свої програми. Широкої популярності набули наскрізні і комплексні програми з дизайну, інформатики і обчислювальної техніки, раціоналізаторства і винахідництва, українського краєзнавства, які передбачають надання, поряд зі знаннями з головного напрямку діяльності у творчому об'єднанні інших споріднених знань, умінь, навичок. Наприклад, у школі раннього естетичного виховання «Радість» Ужгородського палацу дітей та юнацтва дошкільнят та учнів молодших класів досвідчені педагоги навчають любити і шанувати природу, бути ввічливими, співати, малювати, майструвати, конструювати, мріяти тощо. А в шоу-театрі цього закладу старшокласники мають змогу оволодіти одночасно музичною грамотою, сценічною майстерністю, хореографією, іноземними мовами.

Комплексні програми допомагають урізноманітнювати роботу з дітьми в гуртках технічної творчості. Так, у гуртку картингістів доцільно впровадити оволодіння дизайном, конструюванням, у гуртках моделювання – народними ремеслами, раціоналізаторством.

Поширюється в Україні авторитет малих академій наук і наукових товариств здобувачів закладів загальної середньої освіти до роботи в них залучаються вчені, науковці з закладів вищої освіти.

Серед старшокласників освітніх закладів популярними стають молодіжні центри, дискотеки, літературні та музичні вітальні, де змістовно організовується їхнє дозвілля, використовуються форми і методи роботи, які максимально відволікають молодь від вулиці, неблагополучних

сімей. Традиційною стала робота закладів позашкільної освіти у вихідні дні.

Час вимагає пожвавити економічну освіту дітей і підлітків, підготовку до підприємницької діяльності. У закладах позашкільної освіти вже поширюється мережа гуртків і шкіл юних менеджерів, бізнесменів, економістів.

У цьому контексті для розгляду закладу позашкільної освіти як стратегічно орієнтованої організації важливого значення набувають такі види менеджменту як стратегічний та управління змінами. Управління змінами передбачає пошук відповідей на запитання: «в якому стані знаходиться нині заклад позашкільної освіти? Які результати роботи для нього є дійсно важливими? Який заклад позашкільної освіти хоче створити колектив, що в ньому працює? Що чекає заклад позашкільної освіти в майбутньому як соціальний інститут? Яким чином можна визначити шляхи розвитку закладу позашкільної освіти і як розв'язувати проблеми, що виникають у процесі змін? Відтак, досягнення успіху в діяльності закладу позашкільної освіти залежить від якості управління, а ефективне вирішення стратегічних, оперативних і тактичних завдань потребує врахування глобальних змін, які відбуваються в усіх сферах життя і суспільства, визначення концептуальних засад управління та стратегій». Вкрай важливо пам'ятати саме визначення засад управління та стратегій для мистецьких шкіл. (Мосякова, 2020: 40).

Згідно Положення про позашкільний навчально-виховний заклад (1994) «це широкодоступний заклад освіти, який дає дітям та юнацтву додаткову освіту, спрямовану на здобуття знань, умінь й навичок за інтересами, а також забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та організації змістовного дозвілля» (Положення, 1994).

Кожен тип позашкільної установи має свою специфіку виховної роботи з здобувачами загальної середньої освіти, використовуються різні методи виховної роботи: інформаційні, наочні, практичні, методи стимулювання творчої діяльності і контролю за ефективним вихованням дітей.

Соціально-виховна робота закладів позашкільної освіти нового типу в освітньому векторі розвитку позашкільної освіти нового типу має такі стратегічні цілі (за науковими розвідками Л. Калініної): «у закладі позашкільної освіти: людський

потенціал сприймається як основа і цінність організації; діяльність організації орієнтована на задоволення запитів споживачів і замовників якісної позашкільної освіти; забезпечується гнучка реакція на зміни зовнішнього середовища і внутрішнього середовища організації; в організації проводяться своєчасні зміни; організація має змогу відповідати на виклики зовнішнього середовища та домагатися конкурентних переваг» (Калініна, 2012: 78).

Стратегічна ціль 1: Модернізація освітньої діяльності закладів позашкільної освіти, її мети, завдань та основних принципів відповідно до запитів громадян, держави і суспільства на основі сучасних підходів. Реалізація компетентнісного підходу у позашкільній освіті. Окреслення мети, що включає формування компетентностей особистості у процесі позашкільної освіти, її пізнавальної, практичної, творчої і соціальної компетентностей. Розвиток людини як особистості; її здібностей і талантів у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості. Забезпечення освітнього процесу у закладах позашкільної освіти як 4 компонентної структури, що включає навчання, виховання, розвиток та соціалізацію особистості у вільний час. Оновлення змісту і методики позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу за основними напрямками позашкільної освіти, структурованими за профілями навчання – художньо-естетичний (хореографічний, музичний, театральний, художній, вокальний); науково-технічний (початково-технічний, спортивно-технічний, предметно-технічний, інформаційно-технічний, художньо-технічний, виробничо-технічний); екологонатуралістичний (екологічний, біологічний, сільськогосподарський, лісогосподарський, медичний, хімічний); туристсько-краєзнавчий (краєзнавчий, туристський); фізкультурно-спортивний (олімпійський, неоолімпійський, інваспорт, оздоровчий); дослідницько-експериментальний (суспільно-гуманітарний, фізико-математичний і технічний, природничий); гуманітарний (суспільний, філологічний, соціальний) та ін. Активізація організаційних форм, методів і засобів освітньої діяльності закладів позашкільної освіти, найбільш оптимальних у методиці позашкільної освіти на основі компетентнісного підходу. Розвиток профільного та інклюзивного навчання у закладах позашкільної освіти за напрямками позашкільної освіти,

заохочення до здобуття дітьми первинних професійних знань, вмінь і навичок особистості, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності, профорієнтаційно-профільна підготовка. Впровадження STEM-освіти у закладах позашкільної освіти України (Калініна, 2012: 79).

Стратегічна ціль 2: Розвиток соціокультурної діяльності закладів позашкільної освіти як процесу залучення різних верств населення до культурних цінностей суспільства і активного включення самої людини в цей процес. Запровадження у закладах позашкільної освіти навчання впродовж життя з урахуванням основних сфер життєдіяльності людини – природа, суспільство, культура, техніка, спорт. Забезпечення організації і проведення змістовного дозвілля для різних верств населення закладами позашкільної освіти, у тому числі масових заходів, міських, літніх таборів (Калініна, 2012: 80).

Стратегічна ціль 3: Запровадження у закладі позашкільної освіти діяльності, що сприяє розвитку громадянського суспільства.

Здійснення громадянської діяльності закладу позашкільної освіти як діяльності для різних верств населення, пов'язаної з громадською активністю, волонтерством, соціальними ініціативами, проектами тощо. Попередження і профілактика насильства, правопорушень дітьми, забезпечення засобами позашкільної освіти профілактичної роботи, робота з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах.

У результаті громадянської діяльності закладу позашкільної освіти: осучаснення мети, завдань, принципів, змісту, форм, методів і засобів позашкільної освіти відповідно до потреб громадян і сучасних викликів. Стосовно закладу позашкільної освіти як системи, що перебуває в нестійкому стані, принципово неможливо сказати, у який новий стан він знов перейде. Саме «випадковість визначає подальший шлях розвитку системи. Рівень самокерованого розвитку системи тим вище, чим із більшою ефективністю застосовуються зовнішні ресурси для цього розвитку» (Шевченко, 2017: 44).

Забезпеченням реалізації позашкільної освіти за основними напрямками є функціонування різних типів закладів позашкільної освіти, малих академій,

мистецьких, музичних, музичних спеціалізованих шкіл, гуртків, груп та інших творчих об'єднань за профілями діяльності. Створення умов для постійного оновлення змісту позашкільної освіти, перетворення позашкільної освіти на рушій впровадження інновацій та розвиток економіки знань.

Натепер в Україні створені та активно діють такі *типи* закладів позашкільної освіти та існують наступні *види* їхньої соціально-виховної роботи: 1. *Дитячо-юнацькі спортивні школи*: комплексні дитячо-юнацькі спортивні школи, дитячо-юнацькі спортивні школи з видів спорту, дитячо-юнацькі спортивні школи для осіб з інвалідністю, спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи для осіб з інвалідністю параолімпійського резерву. 2. *Клуби*: військово-патріотичного виховання, дитячо-юнацькі (моряків, річковиків, авіаторів, космонавтів, парашутистів, десантників, прикордонників, радистів, пожежників, автолюбителів, краєзнавців, туристів, етнографів, фольклористів, фізичної підготовки та інших напрямів). 3. *Мала академія мистецтв* (народних ремесел). 4. *Мала академія наук учнівської молоді*. 5. *Оздоровчі заклади для дітей та молоді*: дитячо-юнацькі табори (містечка, комплекси): оздоровчі, заміські, профільні, праці та відпочинку, санаторного типу, з денним перебуванням; туристські бази. 6. *Початкові спеціалізовані мистецькі освітні заклади* (школи естетичного виховання: музичні, музичні спеціалізовані, художні, хореографічні, театральні, хорові, мистецтв та інші). 7. *Центр, палац, будинок, клуб художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання*. 8. *Центр, будинок, клуб еколого-*

натуралістичної творчості учнівської молоді, станція юних натуралістів. 9. *Центр, будинок, клуб науково-технічної творчості учнівської молоді, станція юних техніків*. 10. *Центр, будинок, клуб, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станція юних туристів*. 11. *Центри*: військово-патріотичного та інших напрямів позашкільної освіти. 12. *Дитяча бібліотека, дитяча флотилія моряків і річковиків, дитячий парк, дитячий стадіон, дитячо-юнацька картинна галерея, дитячо-юнацька студія (хорова, театральна, музична, фольклорна тощо), кімната школяра, курси, студії, школи мистецтв, освітньо-культурні центри національних меншин* (Постанова КМУ, 2001).

Висновки. Отже, забезпечення реалізації позашкільної освіти залежить від цілеспрямованого самокерованого розвитку закладу позашкільної освіти відповідно до потреб особистості і замовників на якісну позашкільну освіту. Закладу позашкільної освіти необхідно мати змогу перебудовуватися на новий рівень (організаційний, технологічний та інші) розвитку. Забезпечення реалізації позашкільної освіти за основними напрямками, функціонування різних типів закладів позашкільної освіти, гуртків, груп та інших творчих об'єднань за профілями діяльності та створення умов для постійного оновлення змісту позашкільної освіти, перетворює позашкільну освіту на рушійну силу впровадження інновацій та розвиток економіки знань учнівської молоді.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження процесу моделювання закладу позашкільної освіти, як складної відкритої соціально-педагогічної системи.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Від профільного навчання до профільної освіти. Стратегія локальних змін позашкільного навчального закладу нового типу (з досвіду роботи Рівненського міського палацу дітей та молоді): наук.-метод. посібник. За ред. І. О. Первухинської. Рівне: ПДМ, 2010. 606 с.
2. Калініна Л. М. Стратегія інноваційного розвитку позашкільного навчального закладу. *Директор школи, ліцею, гімназії*: наук.-практ. журн. для керівників закладів освіти. 2012. № 2. С. 76–82.
3. Маслов В. І. Наукові основи та функції управління загальноосвітніми навчальними закладами: навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2007. 150 с.

4. Маслов В. І., Калініна Л. М., Неруш М. В. Організаційні механізми державно-громадського управління загальноосвітніми навчальними закладами в умовах модернізаційних змін. Київ: Педагогічна думка, 2014. 117 с.
5. Мосякова І. Ю. Заклад позашкільної освіти як стратегічно орієнтована відкрита соціально-педагогічна система. *Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial*. Vol. 4. 24 de abril de 2020. Barcelona, España. С. 39–44.
6. Положення про позашкільний навчально-виховний заклад. *Освіта*. 1994. № 51. С. 4–5.
7. Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів: Постанова КМУ від 6 травня 2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 20. С. 97.
8. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 р. *Урядовий кур'єр*. 2002. С. 12–14.
9. Шевченко Г. Зміст сучасної позашкільної освіти : методи та технології формування в гуртках декоративно-ужиткового напрямку. *Позашкілля*. 2017. № 11. С. 42–46.

REFERENCES

1. Vid profilnoho navchannia do profilnoi osvity. Stratehiia lokalnykh zmin pozashkilnoho navchalnoho zakladu novoho typu (z dosvidu roboty Rivnenskoho miskoho palatsu ditei ta molodi) [From specialized training to specialized education. Strategy of local changes of out-of-school educational institution of new type (from the experience of Rivne City Palace of Children and Youth)] (2010): nauk.-metod. posibnyk. [scientific and methodical manual]. Za red. I. O. Pervushevskoi. Rivne: PDM [in Ukrainian].
2. Kalinina, L. M. (2012). Stratehiia innovatsiinoho rozvytku pozashkilnoho navchalnoho zakladu. [Strategy of innovative development of out-of-school educational institution]. *Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii: nauk.-prakt. zhurn. dlja kerivnykiv zakladiv osvity – Director of a school, lyceum, gymnasium: a scientific and practical magazine for heads of educational institutions*, (2), 76– 82 [in Ukrainian].
3. Maslov, V. I. (2007). Naukovi osnovy ta funktsii upravlinnia zahalnoosvitnimy navchalnymy zakladamy [Scientific bases and functions of management of general educational institutions]: navchalnyj posibnyk. [Tutorial]. Ternopil: Aston [in Ukrainian].
4. Maslov, V. I., Kalinina, L. M., and Nerush, M. V. (2014). Orghanizatsiini mekhanizmy derzhavno-hromadskoho upravlinnia zahalnoosvitnimy navchalnymy zakladamy v umovakh modernizatsiinykh zmin. [Organizational mechanisms of state and public management of general educational institutions in the conditions of modernization changes]. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
5. Mosjakova, I. Ju. (2020). Zaklad pozashkilnoi osvity jak stratehichno oriietovana vidkryta sotsialno-pedahohichna systema. [Extracurricular education institution as a strategically oriented open socio-pedagogical system]. *Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial*. Barcelona, 4, 24 de abril, España, 39–44 [in Spain].
6. Polozhennia pro pozashkilnyi navchalno-vykhovnyi zaklad (1994). [Regulations on out-of-school educational institution]. *Osvita – Education*, 51, 4–5 [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia pereliku typiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv (2001) [About the statement of the list of types of out-of-school educational institutions]: Postanova [Decree] KМУ vid 6 travnja 2001 r. *Oficijnyj visnyk Ukrainy. – Official Gazette of Ukraine*, 20, 97 [in Ukrainian].
8. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity (2002): [On the National Doctrine of Education Development]: Ukaz Prezydenta Ukrainy [Decree of the President of Ukraine] vid 17.04.2002 r. *Uriadovyi kurier. – Government courier*, 12–14 [in Ukrainian].
9. Shevchenko, H. (2017). Zmist suchasnoi pozashkilnoi osvity : metody ta tekhnolohii formuvannia v hurtkakh dekoratyvno-uzhytkovoho napriamu. [The content of modern extracurricular education: methods and technologies of formation in circles of decorative and applied direction]. *Pozashkillia. – Extracurricular activities*, 11, 42–46 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.11.2021

Світлана ГРИЩЕНКО

ORCID 0000-0002-7981-3578

*Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
освітніх і педагогічних наук,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
(Чернігів, Україна)*

E-mail: intensiv3000@meta.ua

Svitlana HRYSHCHENKO

ORCID 0000-0002-7981-3578

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Social Work and
Educational and Pedagogical Sciences,
T.H. Shevchenko National University
«Chernihiv Collehium»,
(Chernihiv, Ukraine)*

E-mail: intensiv3000@meta.ua

Ірина БУЖИНА

ORCID 0000-0002-7455-2794

*Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри сімейної і соціальної
педагогіки і психології
Д/З «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»
(Одеса, Україна)*

E-mail: bugina.irina@gmail.com

Irina BUZHINA

ORCID 0000-0002-7455-2794

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department
family and social pedagogy and psychology
D / Z «K.D. Ushinsky South Ukrainian National
Pedagogical University»
(Odessa, Ukraine)*

E-mail: bugina.irina@gmail.com

Світлана ЛИСЮК

ORCID 0000-0001-8566-484X

*Заслужений працівник культури України,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри загального
та спеціалізованого фортепіано,
Одеської національної музичної академії
імені А.В. Нежданової,
Директор КЗПСО
«Мистецька школа № 14 м. Одеси»
(Одеса, Україна)*

E-mail: svitlanalysyuk@gmail.com

Svitlana LYSYUK

ORCID 0000-0001-8566-484X

*Honored Worker of Culture of Ukraine,
PhD of Art Studies,
Associate Professor of General and Specialized Piano,
A.V. Nezhdanova Odessa National
Academy of Music,
Director of «Art School № 14 Odessa»
(Odessa, Ukraine)*

E-mail: svitlanalysyuk@gmail.com